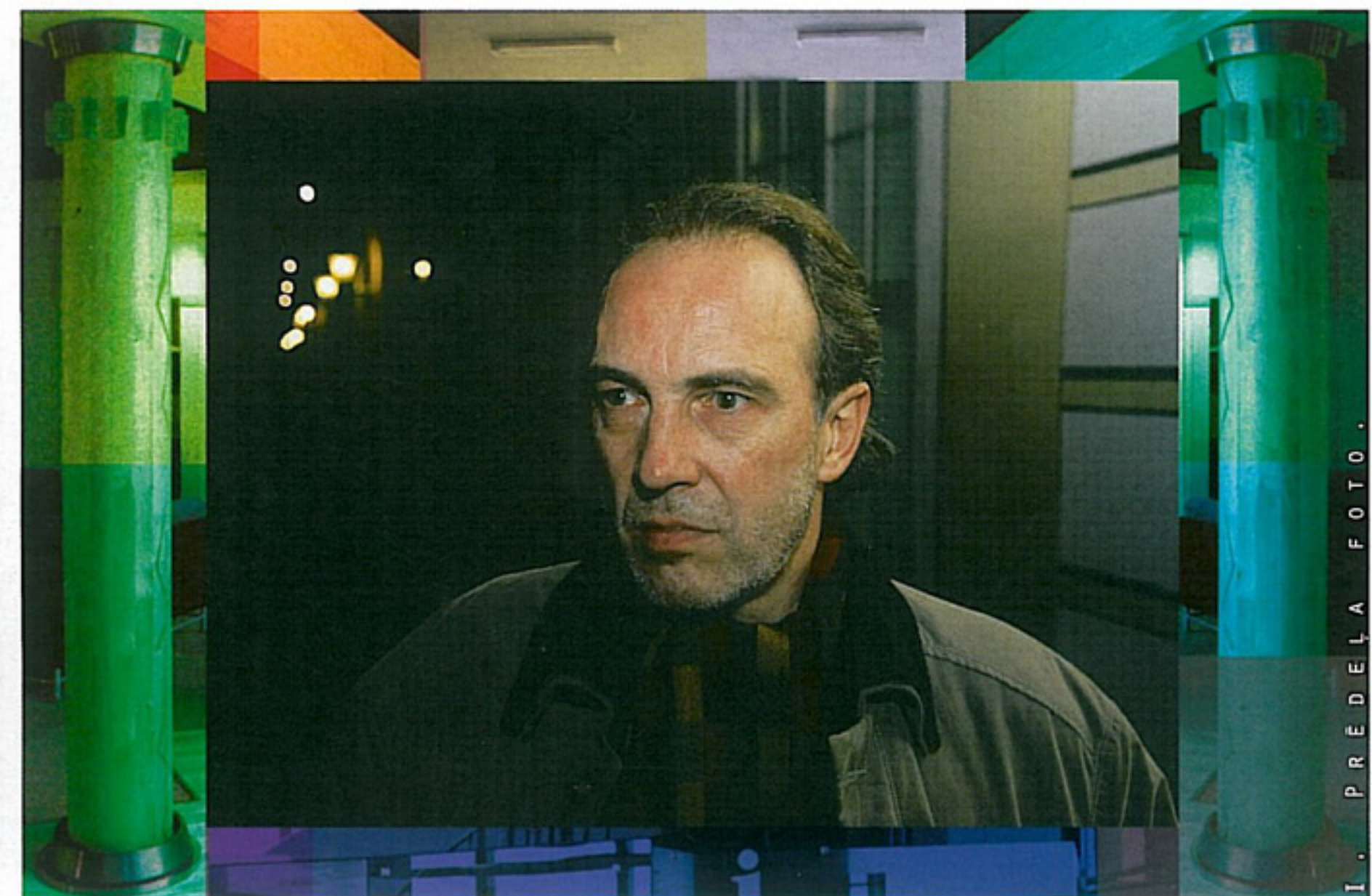

KAS IR ŠIE CILVĒKI,
KURI VEIDO MONUMENTĀLAS
DEKORĀCIJAS GADSINTIEM:
FONU, VIDĪ, TELPU
MŪSU DZĪVES VISDAŽĀDĀKAJĀM NORISĒM.
KO VIŅI DOMĀ,
AR KO VIŅI DZĪVO GALU GALĀ —
KAS VIŅI IR?
VAICĀSIM VIŅIEM PAŠIEM.

Ingūna RĪBENA

Andris KRONBERGS:

TU ESI TIK BRĪVS,
CIK ESI EMOCIONĀLS

I. PREDELA FOTO.

Mūsdienu latviešu arhitektūras zelta fonds. Arhitektu sabiedrībā — un, es domāju, ne tikai — tik zināms un populārs, ka liekas — nav nepieciešams un vai maz ir iespējams uzskaitīt visas Andra projektētās ēkas un telpas. Un tomēr nezināms. Cilvēks, aiz kura šķietamās atvērtības, vienkāršības un pieejamības jaušama viņam vien piederoša noslēpuma klātbūtne.

Vai darbs tavā dzīvē ir viss?

Gandrīz viss... Tomēr arī ģimene man ir nozīmīga vērtība, pietiekami liela, un apkārt esošie cilvēki. Varbūt tas tā neizskatās, ne no ģimenes puses uz mani skatoties, ne no ārpuses. Laika ziņā — vairāk darbs.

Kā tu komplektē savu kolektīvu birojā?

Absolūti intuitīvi vai arī ir kaut kādi parametri, pēc kuriem notiek atlase?

Intuīcija piedalās. Svarīga ir godīga attieksme pret lietām, pret to, ko dara, pret apkārtējiem, profesionalitāte, aizrautība.

Kā rodas idejas taviem darbiem? Klusās pastaigās mežā, klausoties mūziku, iedzerot glāzi laba viskija patīkamā gaisotnē, šķirstot žurnālus?

Dažādi. Viskija baudīšana neattiecas uz darbu. Impulsu rada kaut kāds kopums. Varbūt vienlaikus, varbūt nedaudz vēlāk tu saproti — no kurienes doma radusies. To īsti nevar izskaidrot. Es neņemos skaidrot.

Tu esi intuitīvs cilvēks?

Laikam, jā. Vairāk jā — nekā nē. Ir kaut kāda izjūta par vietu, par apkārtni, debespūsēm — viss, kas arhitektam profesionāli ir. Profesionālajam vērtējumam līdzās *ieslēdzas* tas, ko sauc par intuīciju. No tā *mudžekļa* sākumā iznirst *formālā* sajūta. Nedaudz vēlāk *ieslēdzas* funkcionālie nosacījumi. Gandrīz vienmēr, man liekas, te ir pretruna — galu galā viens vienmēr kaut kādā mērā zaudē.

Vai tev ir kādas īpašas autoritātes arhitektūrā?

Autoritātes ir, pārspilēt šo lietu es negribu. Es cietu jebkuru, kam labi izdevies. Patīk veiksmīgi *augstās* tehnoloģijas darbi. Tie, manuprāt, atbilst pašreizējam laikam. Patiesību, profesionalitāti, istu darbu — to jau gandrīz vienmēr jūt. Bet tam līdzās man patīk ļoti rupjas un vienkāršas lietas. Tās ir tikpat labas.

Vai ir cilvēki, kuru vērtējums tev ir būtisks? Vienalga, kas tie būtu — sieva, labākais draugs u. c. Man liekas Tarkovskis darīja apmēram tā — pabeidza filmu, parādīja to dažiem saviem draugiem, un, ja viņi — tie, ar kuriem katrs no mums rezonē vienā frekvencē, — sacīja, ka ir labi, tad ir labi, lai ko arī runātu pārējie.

Man, protams, patīk, ja kāds pasaka — viņam patīk, — tā kā normāli jebkurai cilvēkam. Ja to saka kolēģi, tie, kuri tuvāk pārzina šo jomu, tad tas varbūt ir nedaudz citādāk, it kā mazliet svarīgāk. Nevaru teikt, ka būtu tik iedomīgs, lai man būtu pilnīgi vienalga, ko visi citi domā. Tik lielas pašapziņas man nav.

Tomēr, liekas, ka aptuveni apzinos to, kas es esmu un ko varu, un man nav arī tik ļoti svarīgi — nokritizēs vai nenokritizēs.

Kā tev izdodas noturēties laika izjūtas vilnī? Es nekādā ziņā negribētu norādīt uz tavu vecumu, vienīgi uz pieklājīgo stāžu, kopš tu nodarbojies ar arhitektūru.

Svarīga ir emocionalitāte. Sajūtās atspoguļojas apkārtnē un laiks. Bez sajūtām un emocijām laiks nav izsekojams. Turklāt kaut kā sevi ir jāiedarbina, jāaizraujas. Liekas, ka to es varu. Kāds ir devis šo iespēju aizrauties, — kas tas ir — es nezinu.

Jaunu projektu mēģinu sākt it kā *no nulles*, it kā nekad neko līdzīgu nebūtu darījis.

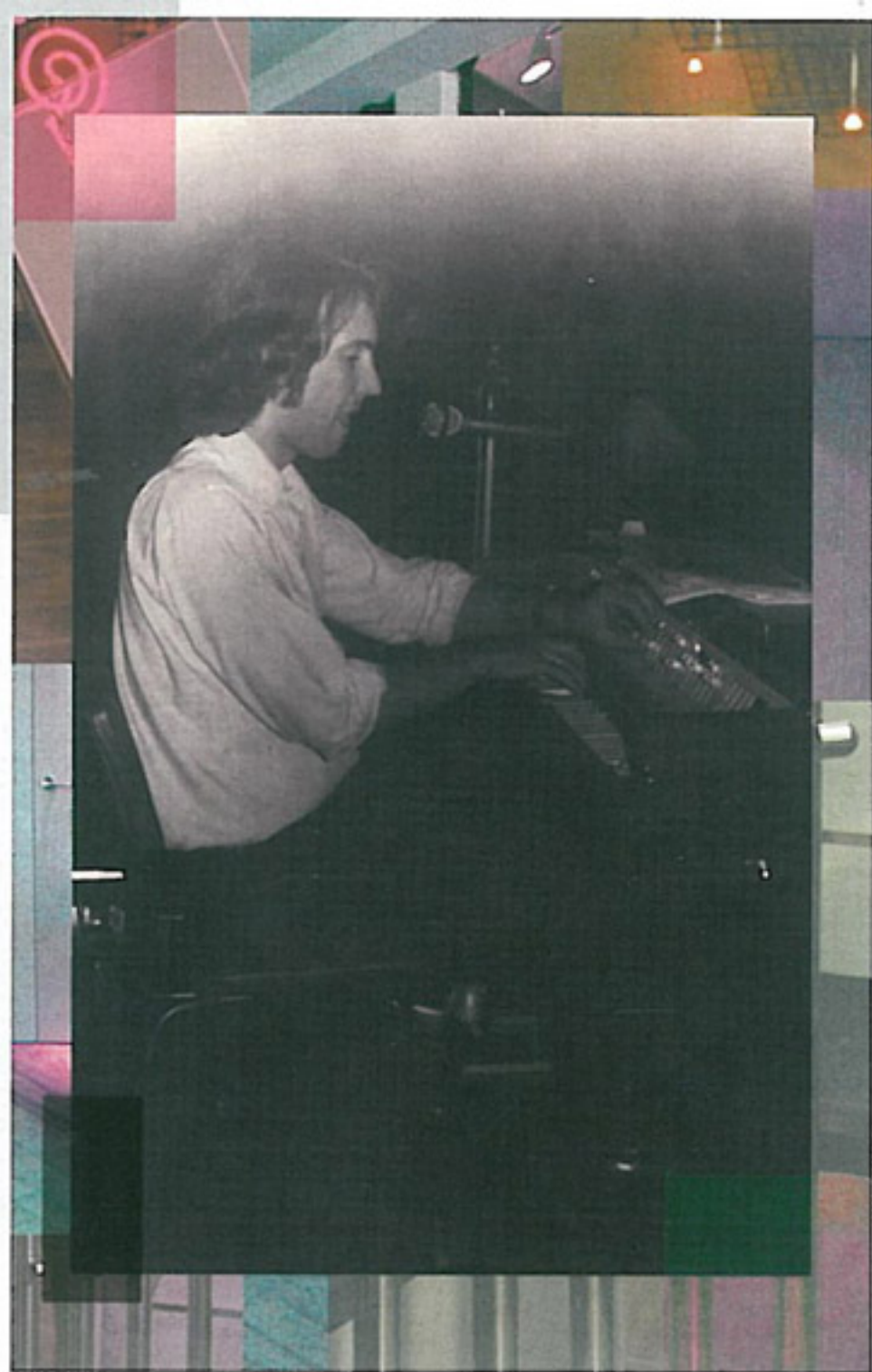
Svarīgi, ka strādājam kopā ar gados jaunākiem kolēģiem. Sadarbībai, savstarpējai ietekmei, bez šaubām, ir liela nozīme. Lielāki darbi faktiski vienmēr ir vairāk vai mazāk sadarbības produkts.

Zinot, ka tu esi labs un pieprasīts arhitekts, un pieņemot, ka tāpēc arī pietiekami labi apmaksāts, es gribu jautāt — kas ir tas, ar ko tu sevi iepriecini, palutini? Vēl bez tās nesamaksājamās bezmaksas piedevas — radošā gandarījuma.

Jā... Nevar nemaz atbildēt... Jo faktiski gandrīz ne ar ko... Šogad kopā ar ģimeni un draugiem braucām — tāpat vien, prieka pēc — ceļojumā. Speciāli uz

Vācijas-Latvijas banka. 1993. Arh. A. Kronbergs, piedaloties J. Lasim.

to netiecos, bet brauciens bija lielisks.

Tev gribas sev māju uzprojektēt?

Gribētos. Man liekas — es vienkārši neesmu tam īsti gatavs.

Finansiāli vai radoši?

Gan finansiāli, gan citādi.

Ko tu vēlētos savā dzīvē uzprojektēt? Nu tā, kā, teiksim, aktrises sapņo nospēlēt Kleopatras vai Dzuljetas lomu.

Neesmu domājis. Katrs darbs ir labs, un tā vienmēr ir kāda jauna tēma. Protams, katram arhitektam gribas būvēt mājas. Nav svarīgi — lielākas vai mazākas, bet jaunas mājas. Rekonstrukcijas ir interesantas. Var šo to padarīt arī telpiskā un apjomu

pārveidošanā. Iekštelpu iekārtošana — tā īstenībā ir mazliet cita profesija, ļoti specifisks darbalauks. Telpiskās idejas līmenī tas man ir interesanti un aizraujoši, bet *dekorēšanas* līmenis — tā, manuprāt, ir ļoti specifiska joma, te citi ir veiklāki.

Bet kādu tu būvētu savu privātmāju?

Nu... Es domāju — tā būtu vienkārša ēka.

Kādā ainavā?

Man svarīgi, lai nekas nav skatam priekšā. Pakalnā, lai var pāri redzēt, vai varbūt pie jūras, kur plašums un *lielais horizontālais*. Pati ēka būs vienkārša, varbūt pat askētiska. Tā pašreiz liekas, bet varbūt tas saistīts ar šā brīža dzīvesveidu, intensīvo darba ritmu. Vēl mēģinu konkretizēt un saprast vajadzības. Kad būšu pilnīgi sapratis — varbūt sākšu būvēt. Ļaudis būvē arī lielas mājas, un droši vien viņu dzīvesveids, vajadzības, sajūtas *izveido* šo būvprogrammu. Tas ir normāli un saprotami, kā arī tas, ka dažs neko daudz negrib — tikai būt kaut kādā minimalizētā vidē. Abiem taisnība.

Vai tu kādreiz šādas sarunas risini arī ar saviem pasūtītājiem? Tu viņus uz kaut ko virzi vai vienkārši uzklausī vēlmes? Kā profesionālis tu varētu harmonizēt cilvēkus ar viņu vēlmēm.

Būtiska ir diskusija ar pasūtītāju. Mūsu profesijas pamatbaussis: jāpalīdz pasūtītājam pareizi izdarīt lietas — par vismazāko naudu vislabākajā veidā. Ja ar klientu nevar sastrādāties un atrast kontaktu, tad darbs ir jāpārtrauc. Man ir laimējies runāt ar tādiem cilvēkiem, kuri mani ir ieklausījušies un kuros arī es esmu spējis pietiekami ieklausīties. Mēs vienmēr esam varējuši atrast kompromisu un dialogu. Tas ir svarīgi. Tikai tā es varu iedomāties kaut ko darīt šajā lietā. Lai gan — tas ir labi, ja pasūtītājs zina, ko grib.

Katrs jau ir tur, kur viņš ir. Nevar gribēt, lai jaunietis no skolas sola būtu tikpat ietekmīgs, cik septiņdesmit gadus vecs vīrs, kam ir pieredze mūža garumā... Jaunībā uz tvere ir asāka, bet tā reaģē uz tām ātrajām lietām — uz modi, uz to, kas notiek šodien — tā ne vienmēr ir istā vērtība. No tiem daudzajiem mo-

des pavērsieniem, kas dzīvē laika gaitā ir redzēti, no viena tā jūklā paliek pāri dažas lietas, kas ir tās objektīvās — lielās un pastāvīgās. Vajadzīga pieredze, izsijāšanas spēja, laiks. Laiks ir pats svarīgākais faktors.

Kā tu sajūti šo laiku tādā stilistiskā līmenī — satura un formas līmenī?

It kā apjukums. Blakus — milzīgas iespējas un varēšana. Tas atspoguļojas visā, un kopumā jau tiek veidoti brīnumi. Individuālā sajūta — tā ir svarīgāka. Katrs pats ir kļuvis lielākā vērtība. Liekas, ka tā ir laika īpatnība. Paradoksāli, ka tad, kad integrācija jāraksta ar lielo "I", laiks tiek *sablīvēts* un faktiski nav robežu, tie labākie veidojumi ir tie individuālākie, personīgākie un varbūt intīmākie. Tas nenoliedz iekļaušanos kādā sabiedrībā, vai kaut kādu likumu ievērošanu demokrātiskā valstī un situācijā, bet tas neaizliedz būt arī pilnīgi individuālam un darīt tieši to, ko katrs grib darīt, izpausties tā, kā gribas izpausties.

Liekas, ka individuālais un īpatnējais — tas ir šā laika stils. Kanonizētā stilistika ir beigusies, tas ir skaidrs.

Kā tu pameti savu spīdošo administratora karjeru daudzu gadu garumā — Rīgas pilsētas galvenā arhitekta vietnieka krēslu? Kas tev lika par to izšķirties?

Bija vairāki apstākļi. Biju apsolījis klientam — tiklīdz nopietni sāksies projektēšana kādam lielam un nozīmīgam objektam, tā atstāšu administratīvo darbu. Decembrī parakstīju nodomu protokolu. Lieta nopietna — solījums jāpilda.

Otrs apstākļis, kas veicināja aiziešanu, — kāds nebija pret mani un manu ģimeni pārāk korekts un kādā brīdī tas viss dīvaini sagadījās, kaut gan aiziet no minētā darba plānoju jau sen.

Tev gribētos sākt dzīvi vēlreiz no gala?

...Neesmu nekad domājis par to. Kāpēc? Nē, es nezinu. Kaut kāds turpinājums taču būs. Es domāju — tā nepazūd nekas...

Ir grāmatas, pie kurām tu atgriezies vēl un vēl?

Diezgan maz. Kaut ko palasu, bet tā, bez īpaši mērķtiecīgas atlasē. Kādreiz man patika Feihtvangers, ilgi neesmu viņu lasījis.

Vai tu neesi par traku ierauts darba virpulī?

Es domāju, ka drusku par traku, jā. Tagad kaut kāds tāds periods ir — jocīgs.

Vai tavs dēls, kurš tūlīt jau būs pieaudzis cilvēks, turpinās Kronbergu dzimtas tradīcijas un nesīs stafetes kociņu tālāk — jau trešajā paaudzē?

Nezinu... Pagaidām viņš orientējas uz citu. Mācās Franču licejā, ir pabeidzis arī J. Mediņa mūzikas skolu. Domā par juristiem un mazliet nodarbojas ar mūziku. Neesmu centies ietekmēt. Kaut kāds ieskaits arhitekta profesijā jau viņam ir. Varbūt drusku traucē un nesaprotami ir tas, ka tēva nekad nav mājās. Citiem ir. Nekāds bagātais arī nav, bet kaut ko visu laiku dara. Vienam tādām jaunietim varētu būt nesaprotams — kāpēc tas viss notiek.

Bet varbūt viņš redz, ka tu esi harmonisks cilvēks — gandarīts par to, ko dari. Tas nav maz. Daudziem, iespējams, ir nauda, bet viņi par šo naudu neprot nopirkt iekšējo harmoniju, apmierinājumu ar dzīvi.

Jā, man patīk tas, ko daru. Apmierinājums — tas ir grūts jautājums. Faktiski es laikam vienmēr esmu neapmierināts (labvēlīgi neapmierināts). Kāds iekšējais *motors* kaut kur iekšā darbojas un tādu pilnīgu labsajūtu nedod. Kaut kas dzen darboties. Tā nav nekāda tieksme ne pēc naudas, ne slavas, ne pēc kā...

Reizēm viss noriebjas, tā kā drusku grūti un liekas — kam tas viss?! Ģimeni neredzi, bērnu neredzi, nevienu neredzi, nekur neej, sabiedrībā neapgrozies, neatpūties pietiekami daudz... Kaut ko tur baigi rosies — nezin kāpēc. Kaut kas tāds neapzināts tevī dzen... Vai tā ir emocionalitāte, nespēja izrēķināt, nespēja tā

auksti pateikt — viss! Nē, es tagad braucu uz baseinu peldēties... Man tā nesanāk... Citiem sanāk, es zinu. Ļoti normāli. Tas ir pareizais dzīvesveids. Tā ir jābūt. Lai gan... Pēc brīža pāriet, un viss turpinās.

Jā, tā ir. Arhitektam labāk par citiem jāzina, ka visu nosaka labas proporcijas. Arī dzīvē — darbs pret mājas dzīvi, atpūtu utt., visu pārējo. Tā ir tā harmonija.

Tu esi beidzis Jūrmalas mūzikas skolas klarnetes nodaļu, stāvējis pie Menueta šūpuļa (klavieres un vokāls), jau būdams arhitekts Pilsētprojektā, trīspadsmit gadu garumā kopā ar arhitektu Edgaru Treimani muzicējis dažādos koncertos un pasākumos. Vai tu tagad arī reizi pa reizei uzrauj kādu gabalu — vismaz sev par prieku?

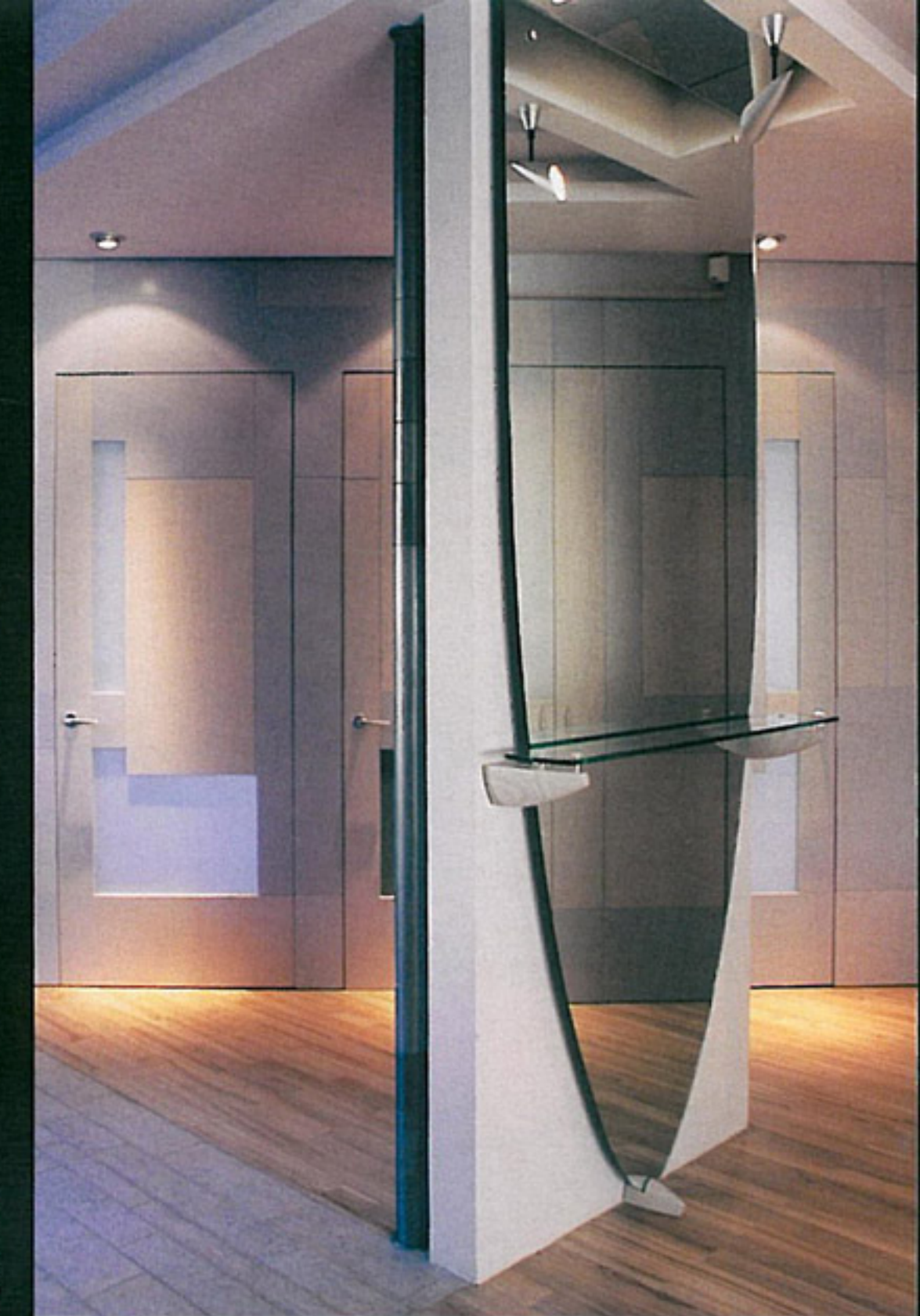
Reizēm arī tagad piesēžos pie klavierēm, bet samērā reti. Mūzikā tās emocionālās lietas ir skaidrākas. Joprojām klausos arī to mūziku, ko agrāk, — *Led Zepelin, Beatles, Rolling Stones, Emerson, Lake and Palmer*. Tālaika mūzika man patīk.

Tagad labprāt un vairāk nekā agrāk klausos to, ko sauc par *nopietno* mūziku, kur nedaudz komplicētāk tās lietas kārtojas. Kompozīcijas lielākas un pareizāk izbūvētas, sarežģītākas.

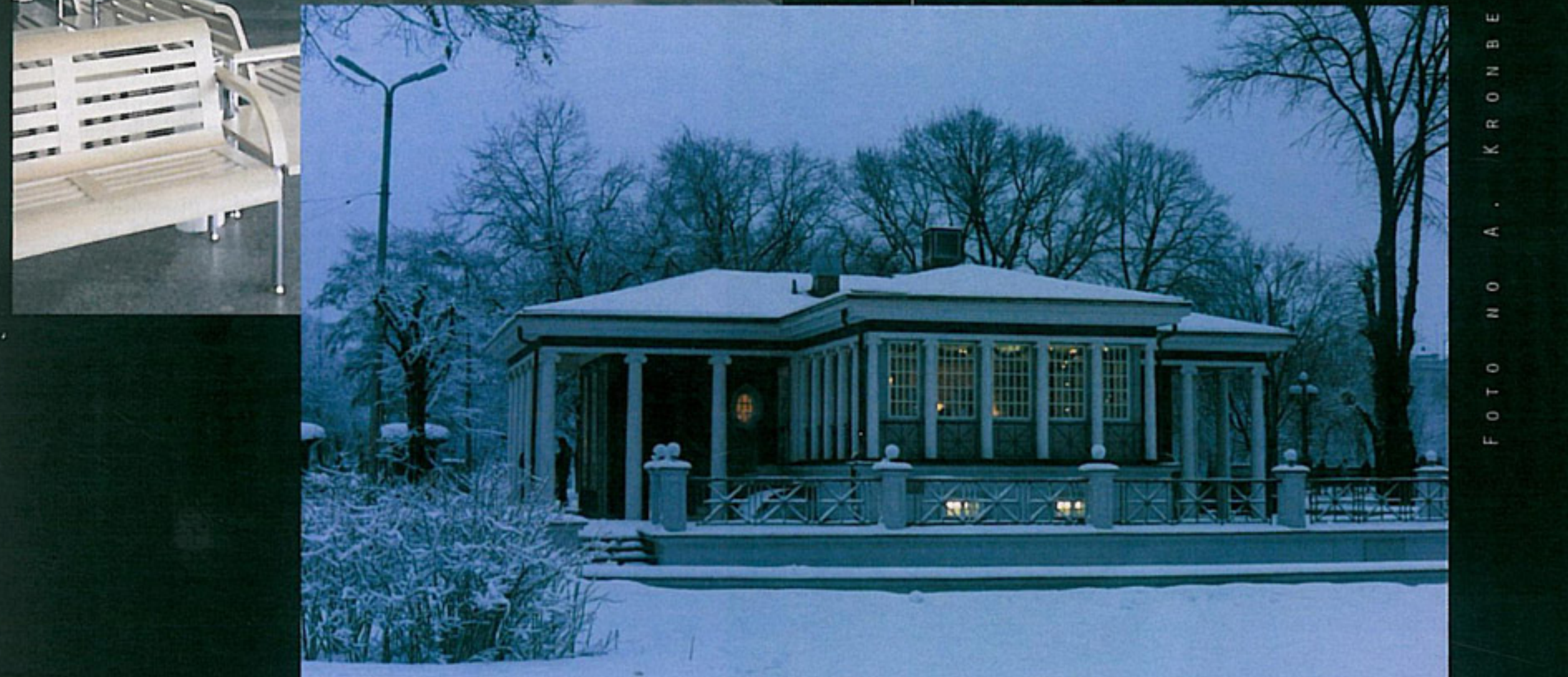
Biju diezgan aizrāvis ar dzezu. Improvizācija — spēja atbrīvoties, brīvi izpaust sajūtas un emocijas — tas ir lieliski. Tu esi tik brīvs, cik esi emocionāls.

Lidostas Rīga daļas pārbuve. 1995. Arh. A. Kronbergs, J. Lasis.

Dzīvokļa rekonstrukcija. 1996. Arh. A. Kronbergs, A. Jankovskis.

Kolonādes kioska rekonstrukcija. 1994. Arh. A. Kronbergs, piedaloties J. Lasim, L. Biseniecei.

FOTO NO A. KRONBERGA ARHĪVA.